

नेपाल राजपत्र

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ३६) काठमाडौं, चैत २० गते २०४६ साल (संख्या ५०

भाग ३

श्री ५ को सरकार

शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयको सूचना

प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६

प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ को दफा २१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी श्री ५ को सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

१.१.१ यो नियमहरूको नाम “प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६” रहेको छ ।

१.१.२ यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

१.२. परिभाषा:

१.२.१ विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा, —

१.२.१.१ “ऐन” भन्नाले प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ सम्झनुपर्छ ।

१.२.१.२ “विभाग” भन्नाले श्री ५ को सरकार, पुरातत्व विभाग सम्झनुपर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

५३६

१.२.१.३ “प्राविधिक समिति” भन्नाले नियम २.१ बमोजिम गठित प्राविधिक समिति सम्झनुपर्छ ।

१.२.१.४ “सहयोग समिति” भन्नाले नियम ३.१ बमोजिम गठित प्राचीन स्मारक संरक्षण सहयोग समिति सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद-२

प्राविधिक समिति

२.१. प्राविधिक समितिको गठन:

२.१.१ ऐनको दफा ३क. को प्रयोजनको लागि देहायबमोजिमको एउटा प्राविधिक समिति गठन गरिएको छ:-

२.१.१.१ विभागले तोकेको प्राविधिक अधिकृत	- अध्यक्ष
२.१.१.२ प्रतिनिधि, भवन विभाग	- सदस्य
२.१.१.३ प्रतिनिधि, आवास तथा शहरी विकास विभाग	- सदस्य
२.१.१.४ प्रतिनिधि, काठमाडौं उपत्यका नगर विकास योजना कार्यान्वयन समिति	- सदस्य
२.१.१.५ विभागले तोकेको वस्तुकलाविद्	- सदस्य
२.१.१.६ विभागले तोकेको अधिकृत	- सदस्य-सचिव

२.१.२ प्राविधिक समितिले स्वदेशी वा विदेशी विशेषज्ञ वा सल्लाहकार वा श्री ५ को सरकारको कुनै अधिकृतलाई प्राविधिक समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

२.१.३ प्राविधिक समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।

२.१.४ प्राविधिक समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि प्राविधिक समिति आफैले व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।

२.२. प्राविधिक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:

२.२.१ संरक्षित स्मारक क्षेत्रभित्रको निजी हकभोगको जग्गामा बनाइने घर, भवन वा अन्य निर्माण कार्यका शैली तथा मापदण्ड के कस्तो हुनुपर्छ सो निर्धारण गरी पुरातत्व विभागलाई परामर्श दिनु प्राविधिक समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

२.२.२ प्राविधिक समितिले चाहेमा उपनियम २.२.१ मा उल्लेखित कुनै खास कामको लागि उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो उपसमितिसा प्राविधिक समितिले तोकेबमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन् ।

२.२.३ उपनियम २.२.२ बमोजिम गठन हुने उपसमितिले प्राविधिक समितिले तोकिदिएको अधिकार प्रयोग गरी काम गर्नेछ ।

(२)
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद-३

प्राचीन स्मारक संरक्षण सहयोग समिति३.१ प्राचीन स्मारक संरक्षण सहयोग समिति:

३.१.१ प्रत्येक संरक्षित स्मारक क्षेत्रमा प्राचीन स्मारकको संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउन विभागले देहायबमोजिमको एउटा प्राचीन स्मारक संरक्षण सहयोग समिति गठन गर्न सक्नेछः-

३.१.१.१ विभागले तोकेको पुरातत्व अधिकृत - संयोजक

३.१.१.२ काठमाडौँ उपत्यकाबाहिरका जिल्लाका लागि सम्बन्धित गाउँ वा नगर पञ्चायतको प्रधानपञ्च र काठमाडौँ उपत्यकाका लागि सम्बन्धित नगर पञ्चायतको नक्सा फाँटको अधिकृत - सदस्य

३.१.१.३ प्रतिनिधि, गुठी संस्थान र गुठी संस्थानको स्थानीय कार्यालय नभएको ठाउँमा माल वा मालपोत कार्यालयको प्रतिनिधि - सदस्य

३.१.१.४ प्रतिनिधि, काठमाडौँ उपत्यका नगर विकास योजना कार्यान्वयन समिति (काठमाडौँ उपत्यकाभित्र) र अन्य जिल्लामा इन्जिनियर, सार्वजनिक निर्माण शाखा - सदस्य

३.१.१.५ प्रतिनिधि, सम्बन्धित जिल्ला कार्यालय - सदस्य

३.१.१.६ प्रतिनिधि, सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालय - सदस्य

३.१.१.७ प्रतिनिधि, पर्यटन मन्त्रालय (काठमाडौँ उपत्यकाको लागि) - सदस्य

३.१.१.८ विभागअन्तर्गतका दरबार हेरचाह अड्डा भएको ठाउँमा दरबार हेरचाह अड्डा प्रमुख - सदस्य

३.१.१.९ विभागले तोकेको आर्किटेक्ट - सदस्य

३.१.२ विभागले आवश्यकता अनुसार सहयोग समितिका सदस्यहरूमा हेरफेर वा थपघट गर्न सक्नेछ ।

३.१.३ सहयोग समितिले स्वदेशी वा विदेशी विशेषज्ञ वा सल्लाहकार वा श्री ५ को सरकारको कुनै अधिकृतलाई सहयोग समितिको बैठकमा पयवेक्षकको रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- ३.१.४ सहयोग समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।
- ३.१.५ सहयोग समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि सहयोग समिति आफैले व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।
- ३.२. सहयोग समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:
- ३.२.१ संरक्षित स्मारक क्षेत्रमा रहेका प्राचीन स्मारकको संरक्षण, संरक्षित स्मारक क्षेत्रको वातावरणको संरक्षण, सरसफाई तथा स्याहार संभारको काममा सहयोग गर्नु सहयोग समितिको कर्तव्य हुनेछ ।
- ३.२.२ संरक्षित स्मारक क्षेत्रको मौलिकता तथा प्राचीनता कायम राख्ने सम्बन्धमा र तत्सम्बन्धी अन्य विषयमा समेत पुरातत्व विभागलाई आवश्यक परामर्श दिनु समितिको कर्तव्य हुनेछ ।
- ३.२.३ आफ्नो कार्य सुचारु रूपले सञ्चालन गराउन सहयोग समितिले आफ्ना सदस्यहरूमध्येबाट विभिन्न उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।
- ३.२.४ उपनियम ३.२.३ बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार सहयोग समितिले तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४

विविध

४.१. विभागको स्वीकृति लिनुपर्ने:

- ४.१.१ ऐनको दफा ३ को उपदफा (५) बमोजिम संरक्षित स्मारक क्षेत्रभित्र टेलिफोन वा विद्युत् लाइन जडान गर्न, खानेपानी वा ढलको लागि जमीन खन्न, सडक बनाउन वा मर्मत गर्न, चलचित्र सुटिङ्ग गर्न, पर्व, मेला मनाउन, नाचगान गर्न वा सवारीको साधन पार्किङ गर्न वा पोष्टर वा तस्वीर टाँस्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले विभागको स्वीकृतिको लागि अनुसूची-१ बमोजिमको ढाँचामा विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- ४.१.२ उपनियम ४.१.१ बमोजिमको निवेदन पर्न आएमा मुख्य पुरातत्व अधिकृतले तत्सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी उपनियम ४.१.१ बमोजिमको कुनै काम गर्दा संरक्षित स्मारक क्षेत्रमा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने भएमा अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा त्यस्तो काम गर्न स्वीकृति दिनेछ ।

(४)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

४.२. निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड: संरक्षित स्मारक क्षेत्रभित्र कसैको हकभोगको जग्गामा निर्माण गरिने घर वा भवन, साविक आकारमा परिवर्तन हुने गरी गरिने समेत, थपघट वा पुनः निर्माण सम्बन्धमा विभागले प्राविधिक समितिको परामर्श लिई त्यस्तो क्षेत्रको महत्वलाई समेत ध्यानमा राखी त्यस्तो क्षेत्रमा गरिने निर्माण कार्यको शैली र आवश्यक मापदण्ड तोकी सार्वजनिक सूचनाको रूपमा सम्बन्धित स्मारक क्षेत्रको कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस्ने व्यवस्था गर्नेछ ।

४.३. पुरातात्विक वस्तुको विवरण:

४.३.१ स्थानीय हाकिमले प्रत्येक वर्ष आषाढ मसान्तभित्र आफ्नो जिल्ला-भित्र रहेका पुरातात्विक वस्तुहरूको विवरण अनुसूची-३ बमोजिमको फाराममा भरी सम्भव भएसम्म त्यस्तो वस्तुको फोटो समेत मुख्य पुरातत्व अधिकृत समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

४.३.२ स्थानीय हाकिमले आफ्नो जिल्लाभित्र कुनै पुरातात्विक वस्तु फेला परेको जानकारी पाएमा त्यसरी जानकारी पाएको मितिले बँतीस दिनभित्र सो वस्तुको सम्पूर्ण विवरण अनुसूची-४ बमोजिमको फाराममा भरी सम्भव भएसम्म त्यस्तो वस्तुको फोटो समेत मुख्य पुरातत्व अधिकृत समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।

४.३.३ उपनियम ४.३.१ वा उपनियम ४.३.२ बमोजिम विवरण प्राप्त भएमा मुख्य पुरातत्व अधिकृतले त्यस्तो पुरातात्विक वस्तुको संरक्षणको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

४.४. पुरातात्विक उत्खनन् गर्ने स्वीकृति:

४.४.१ कुनै प्राचीन स्मारक रहेको ठाउँमा पुरातात्विक उत्खनन् गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले श्री ५ को सरकारको पूर्व स्वीकृतिको लागि अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा विभागमा दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

४.४.२ उपनियम ४.४.१ बमोजिमको दरखास्त पर्न आएमा विभागले तत्सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी उत्खनन् गर्न दिन उपयुक्त देखेमा उत्खनन् गर्न सिफारिश सहित श्री ५ को सरकार, शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ र श्री ५ को सरकारबाट स्वीकृति दिने निर्णय भएमा अनुसूची-६ बमोजिमको ढाँचामा स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।

अनुसूची-१

(उपनियम ४.१.१ संग सम्बन्धित)

निवेदनपत्र

श्री पुरातत्व विभाग,

.....

..... अञ्चल जिल्लास्थित

ठाउँमा रहेको संरक्षित स्मारक क्षेत्रभित्र मैले
हामीले देहायको अवधिभित्र देहायको काम गर्न लागेकोले सोको लागि त्यस विभागको
स्वीकृति पाउन यो निवेदन पेश गरेको छु । छौं । लेखिएबाहेक अन्य काम कुरा गरेमा
प्रचलित कानूनबमोजिम सहुल्ला बुझाउँला ।

संरक्षित स्मारक क्षेत्रभित्र गर्न लागेको कामको विवरण र सो कामको लागि

लाग्ने अवधि

.....

निवेदकको, -

नाम, थर:-

दस्तखत:-

मिति:-

पुरा ठेगाना:-

अस्थायी ठेगाना:-

(६)
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची -२
(उपनियम ४.१.२ संग सम्बन्धित)

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय
पुरातत्व विभाग

प.सं. :-

मिति:-

विषय:- स्वीकृति ।

श्री

.

. ।

महाशय,

तपाईंले अञ्चल जिल्ला
(ठाउँ) को प्राचीन स्मारक रहेको क्षेत्रभित्र तपसिलमा
लेखिएको काम गर्न स्वीकृतिको लागि यस विभागमा निवेदन दिनुभएकोमा देहायका
शर्तहरू पालन गर्ने गरी तपसिलका काम गर्न दिने भनी मिति मा
निर्णय भएकोले यो स्वीकृति दिइएको छ । तत्सम्बन्धी ऐन नियम र उल्लेखित शर्तहरूको
पूर्ण पालन गरी उल्लेखित अवधिभित्र काम पूरा गर्नुहोला, अन्यथा कानूनबमोजिम
हुने व्यहोरा समेत अवगत गराइन्छ ।

तपसिल

.

पुरातत्व अधिकृत

शर्तहरू र कामको अवधि

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।
२४३

अनुसूची-३

(उपनिषद् ४.३.१ लंग सम्बन्धित)

पुरातत्त्विक वस्तुको विवरण फाराम-१

अञ्चल

जिल्हा

[illegible]

स्थानीय हाकिम

मिति:

आधिकारिकता मुद्रण (बि) भागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची-५

(उपनियम ४.४.१ सँग सम्बन्धित)

निवेदनपत्र

श्री पुरातत्व विभाग,

.....

मैले । हामीले यस संस्थाले अञ्चल जिल्ला
स्थित (ठाउँ)को प्राचीन स्मारक रहेको
ठाउँमा तपसिलको चार किल्लाभित्रको क्षेत्रमा मिति देखि
सम्म पुरातात्विक उत्खनन् गर्न चाहेकोले सोको पूर्व स्वीकृतिको लागि उक्त स्थानको
फोटो, नक्सा र तत्सम्बन्धी अन्य विवरणसमेत यसैसाथ संलग्न राखी यो निवेदन गरेको
हु । छौं ।

तपसिल

पूर्व:-

पश्चिम:-

उत्तर:-

दक्षिण:-

निवेदक

व्यक्ति वा संस्थाको नाम:-

दस्तखत:-

मिति:-

अस्थायी ठेगाना:-

अनुसूची - ६
(उपनियम ४.४.२ संग सम्बन्धित)

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय
पुरातत्व विभाग

व.सं.:-

मिति:-

विषय:- पुरातात्विक उत्खनन् गर्ने स्वीकृति ।

श्री
.
.

महाशय,

तपाईंले अञ्चल जिल्ला (ठाउँ)
को प्राचीन स्मारक रहेको ठाउँमा तपसिलको चार किल्लाभित्रको क्षेत्रमा
पुरातात्विक उत्खनन् गर्ने पूर्व स्वीकृतिको लागि यस विभागमा निवेदन दिनुभएकोमा
आवश्यक जाँचबुझ गर्दा उक्त ठाउँमा देहायका शर्तहरू पालन गर्ने गरी पुरातात्विक उत्खनन्
गर्ने स्वीकृति दिने भनी मिति मा श्री ५ को सरकारको निर्णय भएकोले
उत्खनन् गर्ने स्वीकृति प्रदान गरिएको छ । तत्सम्बन्धी ऐन नियम र उल्लेखित शर्तहरूको
पूर्ण पालन गरी काम गर्नुहोला, अन्यथा कानूनबमोजिम हुने व्यहोरा समेत अवगत
गराइन्छ ।

.

तपसिल

पुरातत्व अधिष्ठत

पूर्व:-
पश्चिम:-
उत्तर:-
दक्षिण:-

शर्तहरू:-

आज्ञाले,

रमेशजङ्ग थापा

श्री ५ को सरकारको का.मु.सचिव

(११)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।